

ΔΕΛΤΙΟ ΤΥΠΟΥ

Αθήνα, 7 Απριλίου 2026

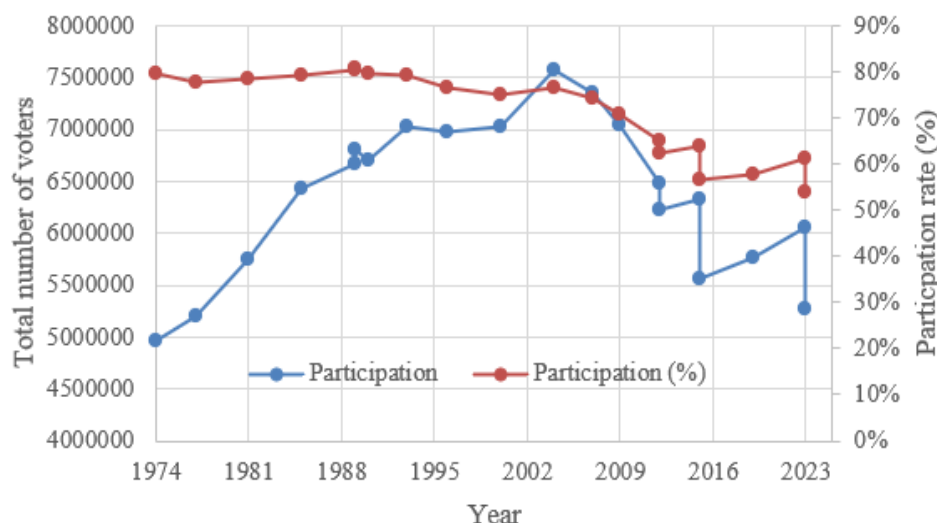
Συμμετοχή Ψηφοφόρων και Εκλογική Επιτυχία: Τι Διδάσκουν 50 Χρόνια Ελληνικών Εκλογών για το ΠΑΣΟΚ και τη Νέα Δημοκρατία

Νέα επιστημονική μελέτη του Δρ. Γρηγόρη Θ. Παπανίκου, Προέδρου του Αθηναϊκού Ινστιτούτου και Καθηγητή στο Πανεπιστήμιο του Τενεσί (ΗΠΑ), αναλύει την εκλογική συμπεριφορά στην Ελλάδα σε βάθος πενήνταετίας, από τις πρώτες μεταπολιτευτικές εκλογές του 1974 έως τις εκλογές του 2023. Η μελέτη, υπό τον τίτλο «Συμμετοχή Ψηφοφόρων και Εκλογική Στήριξη των Κυρίαρχων Κομμάτων της Ελλάδας: ΠΑΣΟΚ και Νέα Δημοκρατία», έχει γίνει αποδεκτή για παρουσίαση στο 24ο Ετήσιο Διεθνές Συνέδριο Πολιτικής Επιστήμης και Διεθνών Σπουδών (15–19 Ιουνίου 2026, Αθήνα) και πρόκειται να δημοσιευτεί στο *Athens Journal of Politics & International Affairs*.

Τι εξετάζει η μελέτη

Η μελέτη εξετάζει συστηματικά τη σχέση μεταξύ της συμμετοχής των ψηφοφόρων και του αριθμού ψήφων που λαμβάνουν το ΠΑΣΟΚ και η Νέα Δημοκρατία, χρησιμοποιώντας δεδομένα και από τις είκοσι εθνικές εκλογικές αναμετρήσεις της περιόδου. Το Γράφημα 1 απεικονίζει αμέσως και με ενάργεια την πτωτική τάση της συμμετοχής, ιδιαίτερα μετά το 2009, και αποτελεί το βασικό εμπειρικό υπόβαθρο ολόκληρης της ανάλυσης.

Γράφημα 1. Εξέλιξη της συμμετοχής ψηφοφόρων (αριθμός και ποσοστό) στις 20 εκλογικές αναμετρήσεις 1974–2023.

Με τη χρήση οικονομετρικών μεθόδων — και ειδικότερα παλινδρομήσεων σε δεδομένα ταξινομημένα κατά εκλογική αναμέτρηση — ο συγγραφέας εκτιμά πόσο ευαίσθητη είναι η εκλογική επιτυχία κάθε κόμματος στις μεταβολές της συμμετοχής.

Τα κύρια ευρήματα

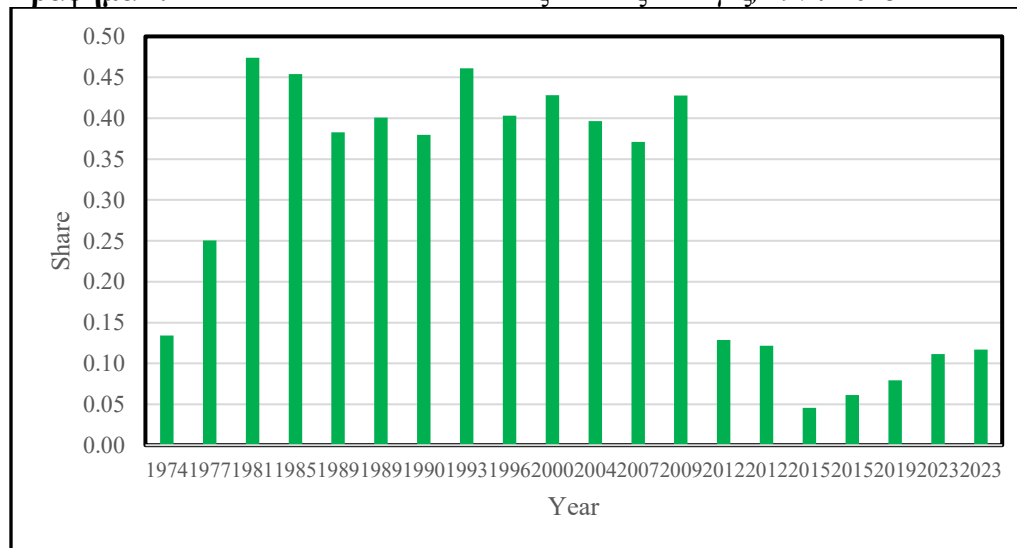
Η έρευνα καταλήγει σε τρία σημαντικά και, εν μέρει, αναπάντεχα συμπεράσματα.

Πρώτον, υπάρχει ισχυρή, θετική και στατιστικά ισχυρή σχέση μεταξύ της συμμετοχής ψηφοφόρων και των ψήφων που λαμβάνουν και τα δύο κόμματα. Η σχέση αυτή δεν είναι απλώς αναλογική: σύμφωνα με τα εκτιμώμενα αποτελέσματα, μία αύξηση της συμμετοχής κατά 1% συνδέεται με αύξηση των ψήφων του ΠΑΣΟΚ κατά 4,7% και των ψήφων της Νέας Δημοκρατίας κατά 3,5%. Αυτές οι ελαστικότητες είναι εξαιρετικά υψηλές και υπονοούν ότι η αύξηση της συμμετοχής δεν αυξάνει απλώς τον αριθμό των ψηφισάντων, αλλά μεταβάλλει και τη διανομή των ψήφων υπέρ των δύο μεγάλων κομμάτων.

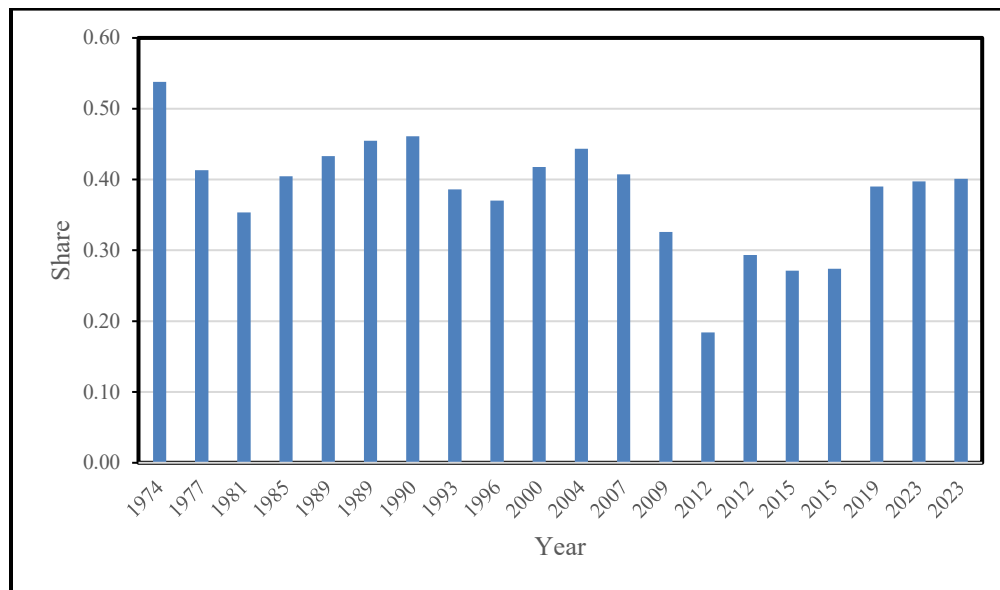
Δεύτερον, αντίθετα με ό,τι θα περίμενε κανείς, η σχέση μεταξύ των ποσοστών των δύο κομμάτων δεν είναι πάντοτε ανταγωνιστική. Όταν το ΠΑΣΟΚ κινείται κάτω από το 32,5% και η Νέα Δημοκρατία κάτω από το 42%, η σχέση τους είναι θετική: ανεβαίνουν και κατεβαίνουν μαζί. Μόνο όταν τα ποσοστά τους ξεπερνούν αυτά τα ιστορικά υψηλά επίπεδα η σχέση γίνεται ανταγωνιστική. Αυτό σημαίνει ότι οι εκλογές δεν είναι πάντα ένα «μηδενικό άθροισμα»: η έντονη αντιπαλότητα μεταξύ των δύο κομμάτων φαίνεται να ενεργοποιεί τη συμμετοχή, ωφελώντας και τα δύο ταυτόχρονα.

Τρίτον, οι πορείες των δύο κομμάτων διαφέρουν ουσιαδώς. Το ΠΑΣΟΚ γνώρισε θεαματική άνοδο από το 13,4% το 1974 στο 47,4% το 1981, και παρέμεινε κυρίαρχο μέχρι τα τέλη της δεκαετίας του 1990 (Γράφημα 2). Μετά το 2009, όμως, υπέστη κατακόρυφη πτώση: από 2,7 εκατομμύρια ψήφους το 2009 σε λιγότερες από 300.000 το 2015. Η Νέα Δημοκρατία, αντίθετα, παρουσίασε πιο σταθερή πορεία και κατάφερε να ανακτήσει σημαντικό έδαφος μετά το 2015 (Γράφημα 3).

Γράφημα 2. Τα ποσοστά του ΠΑΣΟΚ στις εθνικές εκλογές, 1974-2023

Γράφημα 3. Τα ποσοστά της Νέας Δημοκρατίας στις εθνικές εκλογές, 1974-2023

Γιατί κατέρρευσε το ΠΑΣΟΚ — και γιατί δεν ανέκαμψε

Η μελέτη προχωράει πέρα από την εμπειρική ανάλυση για να ερμηνεύσει τα αίτια της κατάρρευσης του ΠΑΣΟΚ και τα εμπόδια στην ανάκαμψή του. Κεντρική θέση της έρευνας είναι ότι η κρίσιμη αιτία δεν ήταν μόνο η οικονομική κρίση, αλλά η διαδεδομένη αντίληψη μεταξύ των ψηφοφόρων ότι ΠΑΣΟΚ και Νέα Δημοκρατία είχαν γίνει λειτουργικά αδιαφοροποίητα. Η αντίληψη αυτή εδραιώθηκε δραματικά με τη συγκυβέρνηση των δύο κομμάτων την περίοδο 2012–2015 υπό τα μνημόνια.

Οι επιπτώσεις ήταν ασύμμετρες. Η Νέα Δημοκρατία υπέστη μικρότερη ζημιά, διότι οι ψηφοφόροι της δεν ανέμεναν ιδεολογική καθαρότητα από ένα κεντροδεξιό κόμμα που εφάρμοζε δημοσιονομική πολιτική λιτότητας. Το ΠΑΣΟΚ, αντίθετα, έχασε τη μοναδική ιδιότητα που το καθιστούσε εκλογικά ελκυστικό: τη διακριτή κεντροαριστερή ταυτότητά του. Αποτέλεσμα: εκατομμύρια πρώην ψηφοφόροι του επέλεξαν είτε την αποχή είτε μικρά κόμματα της κεντροαριστεράς και της αριστεράς.

Η έρευνα υπογραμμίζει ότι η στρατηγική που ακολουθεί το ΠΑΣΟΚ από το 2023 — τοποθέτησή του ως της κύριας αντιπολίτευσης απέναντι στη Νέα Δημοκρατία, αμφισβητώντας τον ίδιο κεντρώο χώρο — αγνοεί το βασικό δίδαγμα των εμπειρικών δεδομένων. Το εκλογικό πρόβλημα του ΠΑΣΟΚ δεν είναι η ισχύς της Νέας Δημοκρατίας· είναι η απομάκρυνση της δικής του λανθάνουσας εκλογικής βάσης.

Τι πρέπει να κάνει το ΠΑΣΟΚ

Με βάση την εκτιμώμενη ελαστικότητα 4,69, η μελέτη εντοπίζει τρεις συμπληρωματικούς στρατηγικούς στόχους για το ΠΑΣΟΚ:

Πρώτον, να επανασυνδεθεί με τη μεγάλη δεξαμενή πρώην ψηφοφόρων που έχουν στραφεί στην αποχή από το 2009. Η συμμετοχή έχει πέσει από πάνω από 70% σε λιγότερο από 55%, αφήνοντας ένα τεράστιο απόθεμα κεντροαριστερών ψηφοφόρων αδρανοποιημένο. Ακόμη και η μερική κινητοποίηση αυτής της δεξαμενής θα αποφέρει δυσανάλογα οφέλη στο ΠΑΣΟΚ, λόγω της υψηλής εκτιμώμενης ελαστικότητας.

Δεύτερον, να ενοποιήσει το κατακερματισμένο κεντροαριστερό χώρο που σήμερα διασπείρεται σε μικρά κόμματα — ΣΥΡΙΖΑ, ΚΚΕ και άλλες μικρότερους σχηματισμούς. Μία στρατηγική ιδεολογικής διαφοροποίησης προς τα αριστερά θα επέτρεπε στο ΠΑΣΟΚ να παρουσιαστεί ως η φυσική πολιτική στέγη για ψηφοφόρους με προοδευτικές αξίες.

Τρίτον, και πιο κρίσιμα, να ανοικοδομήσει την εμπιστοσύνη των ψηφοφόρων που το εγκατέλειψαν μετά το 2009 — όχι με μετατόπιση της ιδεολογίας του προς τον μέσο ψηφοφόρο, αλλά με μια αξιόπιστη, συνεκτική και διακριτή αριστερή ταυτότητα, που θα περιλαμβάνει τίμια αποτίμηση της συγκυβέρνησης 2012–2015 και σαφή εξήγηση γιατί το ΠΑΣΟΚ σήμερα δεν είναι το ίδιο κόμμα που κυβέρνησε δίπλα στη Νέα Δημοκρατία κάτω από τα μνημόνια.

Η διάσταση του μικρομάρκετινγκ

Το εργαλείο υλοποίησης αυτής της στρατηγικής κινητοποίησης εξετάζεται στο συνοδευτικό άρθρο του ίδιου συγγραφέα (Παπανίκος, 2025), που υποστηρίζει ότι το πολιτικό μικρομάρκετινγκ με τη βοήθεια τεχνητής νοημοσύνης — η στοχευμένη, προσωπική επικοινωνία με κάθε ψηφοφόρο σε τοπικό και επαγγελματικό επίπεδο — αποτελεί ένα οικονομικά προσιτό και εκλογικά αποφασιστικό μέσο επανασύνδεσης με τη διασκορπισμένη εκλογική βάση του ΠΑΣΟΚ.

Ωστόσο, η αποτελεσματική εφαρμογή αυτής της στρατηγικής προϋποθέτει επαγγελματικές οργανωτικές ικανότητες και ανθρώπινο δυναμικό που το ΠΑΣΟΚ σήμερα εμφανώς δεν διαθέτει. Η ανάπτυξη ενός πλήρους στρατηγικού προγράμματος βασισμένου στο μικρομάρκετινγκ, αντί της αποτυχημένης στρατηγικής μακρομάρκετινγκ που ακολουθεί το κόμμα από το 2023, αποτελεί αντικείμενο μελλοντικής έρευνας.

Η Νέα Δημοκρατία και το παράθυρο ευκαιρίας

Η μελέτη επισημαίνει επίσης ότι η κυριαρχία της Νέας Δημοκρατίας από το 2019 ερμηνεύεται εν μέρει και από μακροοικονομικούς παράγοντες: ιστορικά, καμία κυβερνώσα παράταξη δεν κατάφερε να επανεκλεγεί σε χρόνια αρνητικού ρυθμού μεταβολής του ΑΕΠ. Από τις εκλογές του 2023, οι δημοσκοπήσεις τοποθετούν σταθερά τη Νέα Δημοκρατία άνω του 27% και το ΠΑΣΟΚ γύρω στο 15% — ένα χάσμα που αντικατοπτρίζει όχι απλώς μια παροδική εκλογική υποχώρηση, αλλά μια δομική ασυμμετρία στις εκλογικές βάσεις των δύο κομμάτων.

Οι θετικές οικονομικές προβλέψεις ενισχύουν τη θέση της Νέας Δημοκρατίας βραχυπρόθεσμα. Ωστόσο, η ίδια ανάλυση δείχνει ότι η κατάκτηση τρίτης συνεχόμενης εκλογικής νίκης από το ίδιο κόμμα με τον ίδιο αρχηγό είναι ιστορικά άνευ προηγουμένου στην Ελλάδα, ακόμη και υπό ευνοϊκές οικονομικές συνθήκες. Αυτό δημιουργεί ένα παράθυρο εκλογικής ευκαιρίας για το ΠΑΣΟΚ ενόψει του κύκλου 2027–2031 — αλλά μόνο αν το κόμμα έχει ήδη ανοικοδομήσει την οργανωτική του ικανότητα και την ιδεολογική του διακρίτοτητα.

Θεωρητική συμβολή

Πέρα από τις πρακτικές επιπτώσεις για το ελληνικό πολιτικό σκηνικό, η μελέτη συνεισφέρει στη διεθνή βιβλιογραφία της πολιτικής επιστήμης αμφισβητώντας τη συμβατική άποψη ότι οι εκλογές είναι πάντα ένα παιχνίδι μηδενικού αθροίσματος. Τα δεδομένα δείχνουν ότι κάτω από ορισμένα ιστορικά κατώτατα όρια ποσοστών, η συμμετοχή ωφελεί ταυτόχρονα και τα δύο μεγάλα κόμματα — λειτουργώντας ως «παλίρροια που ανεβάζει και τα δύο σκάφη».

Η ασυμμετρία στις ελαστικότητες — 4,7 για το ΠΑΣΟΚ έναντι 3,5 για τη Νέα Δημοκρατία — υποδηλώνει επίσης ότι τα δύο κόμματα αντλούν από δομικά διαφορετικά τμήματα του εκλογικού σώματος, με σημαντικές επιπτώσεις για τη θεωρία του κομματικού ανταγωνισμού σε διπολικά δημοκρατικά συστήματα.

Για περισσότερες πληροφορίες:

Γρηγόρης Θ. Παπανίκος, Πρόεδρος, Αθηναϊκό Ινστιτούτο Καθηγητής (Adjunct), Πανεπιστήμιο Τενεσί, Knoxville, ΗΠΑ.

Email: info@atiner.gr

Η πλήρης εργασία είναι διαθέσιμη στο:

https://www.researchgate.net/publication/403509238_Voter_Turnout_and_Support_for_Greece's_Leading_Parties_PASOK_and_New_Democracy